

Carles Riba i els clàssics: Les primeres traduccions (1911-1917)

I

El novembre del 1911, quan Carles Riba, que aleshores estudiava a la Facultat de Lletres, anà a l'enterrament de Joan Maragall, feia tot just cinc anys que s'havien produït tres fets decisius per a la cultura catalana moderna. El 1906, en efecte, Miquel Costa i Llobera, després de molts dubtes i vacil·lacions, realitzà la idea que, l'any 1879, havia exposat a Rubió i Lluch de fer «una coleccioncita de líricas imitadas y traducidas del latín»¹ i publicà un volum d'*Horacianes*. Per altra banda, Eugeni d'Ors, que, malgrat la joventesa, comptava, ja, amb un *curriculum* brillant de dissenyador cultural, inicià la publicació del glossari a les pàgines de «La Veu de Catalunya», a través del qual proclamà la necessitat que la gent del país tenia de la filologia clàssica i, sobretot, del coneixement humanístic dels autors de l'antiguitat. «Classicisme i humanisme», diria uns anys després un deixeble seu, el poeta J. M. López-Picó, «són dos mots d'ordre entre les joventuts d'avui d'arreu del món».² I, per últim, Lluís Segalà, tot recollint una tradició d'estudiosos de la cultura grega iniciada, els anys 40 del segle passat, per Antoni Bergnes de las Casas i continuada pel seu successor a la càtedra, Josep Balari i Jovany,³ s'incorporà al claustre de la Universitat de Barcelona, on, almenys en els primers temps, provocà un autèntic impacte entre els estudiants.⁴

1. B. TORRES GOST, *Centenari de l'oda «A Horaci». Relacions epistolars i personals de Costa i Llobera i Menéndez Pelayo* (Mallorca 1979), pàg. 38.

2. J. M. LÓPEZ-PICÓ, *Reportatges literaris. Aportacions clàssiques i humanistes*, «La Veu de Catalunya», 5-IX-1913.

3. J. MEDINA, *La filologia clàssica*, dins *L'aportació de la universitat catalana a la ciència i a la cultura* (Barcelona 1981), pàgs. 104-111.

4. «El doctor Segalà», diu Nicolau d'Olwer, «va arribar a la nostra Universitat precedit d'una gran fama d'hellenista, ben meritada per cert, just a l'hora en què nosaltres havíem de començar el primer curs de grec» (*Caliu. Records de mestres i amics*, Mèxic 1958, pàg. 78).

Maragall i Riba, cada un des de la seva perspectiva, es feren ressò d'aquest ambient. El 1908, per exemple, Maragall, gràcies a una idea que havia descobert en Goethe, emprengué la composició de la *Nausica*, «tragedia en tres actes treta de l'*Odissea* d'Homer», que no donà per enllestida fins al 3 de setembre de 1910.⁵ I, el mateix any 10, un jove estudiant de grec, Pere Bosch Gimpera, que acabava de fer una traducció literal de l'*Olimpica* I, de Píndar, rebé del professor Segalà l'encàrrec de visitar el poeta i de demanar-li una versificació catalana per incloure-la dins un volum de la «Biblioteca de Autores Griegos y Latinos», que dirigien Segalà i Cosme Parpal.⁶ «Jo de primer no ho volia fer, perquè sempre m'han repugnat les traduccions indirectes», digué Maragall a un seu amic, «però ho he tantejat, i Píndar, que mai m'havia entusiasmat, ha començat a interessar-me molt i em sembla que faré, no una traducció certament, però una mena de fantasia pindàrica-catalana. I en tot s'aprèn, no és veritat? I de tractar amb un com Píndar (encara que sia per intèrpret) sembla que un n'ha de quedar ennoblit i el nostre parlar també».⁷ De fet, Maragall, que, tot seguit, s'adonà de la riquesa literària de l'idioma grec («Déu meu!», escrivia encara, quan anava versificant els *Himnes homèrics*, «si jo l'hagués après de jove! Quina font perduda per la bona set!»),⁸ no solament repetí l'operació de traduir amb intèrpret noves mostres de poesia grega,⁹ sinó que fins, per uns moments, es plantejà la possibilitat de fer-se alumne del doctor Segalà.

Per la seva part, Riba, un poeta tot just en formació, rebé de ple l'impacte ambiental fins al punt de convertir-lo, amb els anys, en un dels centres de la seva activitat intel·lectual. Riba, entre 1903 i 1909, cursà batxillerat a l'«Instituto General y Técnico», de Barcelona, on estudià llengua llatina, segons Albert Manent, «amb molt de profit i total assimilació» i on fou deixeble predilecte del reverend Clemente Cortejón, «professor de retòrica i maniàtic cervantista», membre de l'Acadèmia de Bones Lletres (i autor, entre d'altres treballs, d'una edició comentada de l'*Epístola de Horacio a los Pisones*),¹⁰ de qui el jove estudiant esde-

5. Vegeu JOAN MARAGALL, *Nausica*. Text establert sobre el manuscrit de l'autor amb taula de variants i de les diverses redaccions, per CARLES RIBA. Edició a cura d'ENRIC SULLÀ (Barcelona 1983), pàg. 178.

6. P. BOSCH-GIMPERA, *Memòries* (Barcelona 1980), pàg. 37.

7. Vegeu J. MARAGALL, *op. cit.*, pàg. 176.

8. *Ibid.*, pàg. 179.

9. *Himnes homèrics*. Traducció en vers de Joan Maragall i text grec amb la traducció literal de P. Bosch Gimpera (Barcelona 1913).

10. C. CORTEJÓN, *Historia Crítica de la Epístola de Horacio a los Pisones* (Barcelona 1901).

vingué auxiliar., I fou, també, a l'esmentat centre on aprengué l'alemany amb el doctor Burgada i on estudià una llengua «universal», aleshores de gran prestigi: l'esperanto.¹¹ Acabats els estudis mitjans, ingressà, el setembre del 1909, a la Universitat de Barcelona per fer, simultàniament, estudis de Lletres¹² i de Dret.¹³ Riba, a la Facultat de Lletres, seguí estudis eminentment filològics: hi cursà assignatures teòriques sobre l'espanyol, el llatí, l'àrab, el grec i l'hebreu, alhora que s'introduïa pel camp

11. A. MANENT, *Carles Riba* (Barcelona 1963), pàgs. 10.

12. Segons consta en l'expedient de la Facultat de Lletres, que figura en els arxius de la Universitat de Barcelona, el curs 1909-1910 es matriculà a les assignatures de « Lògica fonamental », en la qual obtingué un notable, de « Llengua i literatura espanyoles » i d'« Història d'Espanya », en les quals obtingué matrícula d'honor. Durant el 1910-1911 cursà: « Teoria de la literatura i art », « Llengua i literatura llatines » i « Història universal », en les quals obtingué, respectivament, les qualificacions de notable, matrícula d'honor i aprovat. Entre el juny i el setembre de 1911-1912 enllestí les assignatures de « Paleografia », « Llatí vulgar », « Llengua àrabiga » i « Llengua grega », que passà amb les qualificacions de matrícula d'honor, fora de la darrera, que ho féu amb un excel·lent, i les de « Bibliologia », « Literatura espanyola » (curs d'investigació), i « Filologia comparada del llatí i del castellà », amb les qualificacions de matrícula d'honor per a les dues primeres, i notable per a la tercera. Finalment, durant el curs 1912-1913 estudià « Llengua Hebrea », « Gramàtica comparada de les llengües indoeuropees » i « Llengua i literatura gregues », en les quals obtingué matrícula d'honor per a la primera i la tercera, i excel·lent per a la segona. El 20 de juny del 13, assolí el grau de llicenciat amb la qualificació d'excel·lent i el 17 d'octubre li concediren el premi extraordinari. Després de l'obtenció del títol de llicenciat consta que va fer al curs 1914-15 les assignatures d'« Arqueologia » i « Numismàtica i epigrafia ».

13. Segons l'expedient de la Facultat de Dret, a més de les assignatures ja ressenyades del curs general que la carrera jurídica compartia amb la de lletres, l'any acadèmic 1910-1911 cursà « Economia positiva », « Dret natural » i « Dret romà », que foren qualificades amb una matrícula d'honor i dos excel·lents. El curs 1911-1912 es matriculà d'« Història general del Dret », « Dret canònic » i « Dret polític comparat », en les quals assignatures obtingué, respectivament, dos excel·lents i un notable. El curs 1912-1913 estudià « Dret civil I », « Dret administratiu » i « Dret penal », que passà amb un notable i dos aprovats (un d'ells, el setembre). El 1913-1914 cursà « Dret civil II » i « Dret internacional públic », en què obtingué, pel setembre, un aprovat i un notable. El 1914-1915 es matriculà d'« Hisenda pública » i de « Procediments judicials », la primera de les quals, el setembre, fou qualificada amb un excel·lent i l'altra, de primer, amb un suspens i després amb un aprovat. El 1915-1916 cursà « Dret internacional privat », que de primer suspengué i després aprovà i, finalment, el curs 1916-1917, estudià « Dret mercantil », assignatura que conegué els mateixos avatars que l'anterior. No consta en el seu expedient que acabés la carrera (encara que l'any 1921 sol·licitava d'ésser examinat de « Pràctica forense » matèria de la qual consta, per la papereta existent a l'Arxiu Riba, que va ser aprovat el 28 de setembre de 1921), per més que ell, en alguna ocasió, durant la maduresa, remarca en una de les cartes que és advocat. El que és cert és que mai no exercí aquesta professió.

de la comparació de les llengües. Tanmateix, aquell pla d'estudis era ben dispers. Hi mancava especialització: ningú que sortís de la universitat amb el títol de llicenciat (i fins de doctor) no duia un bagatge prou sòlid perquè hom el pogués reconèixer com a autoritat en la matèria que havia cursat. Un parell d'assignatures de grec o de llatí, per exemple, només deixen entreveure, de lluny, la contextura d'aquestes llengües. I, així, el 1925, digué a Francesc Cambó, quan aquest li creà a la Fundació Bernat Metge una càtedra de grec:

«Com hem après nosaltres el grec. Per representar-me les necessitats dels alumnes que es confiaren a la meua guia, m'ha bastat fer jo mateix l'examen de la meua formació.

Es ridícul —literalment ha fet riure a tothom a qui ho he exposat— que tots els estudis de grec que un doctor en lletres espanyol ha fet dins la universitat es redueixen a dos cursos: el primer titulat de llengua, i el segon de llengua i literatura. Dos cursos són insuficients per a penetrar dins la més pròxima de les llengües modernes; no cal insistir en la insuficiència tractant-se d'una llengua d'un geni tan diferent de la nostra, d'un desenrotllament literari, conegut, que abraça tretze o catorze segles, i dividida en nombrosos dialectes o tipus fets, generals, d'estil.

L'estudi de tota llengua només pot ésser intensiu dins un mínimum d'extensió de temps. Volen una certa calma la memòria per a retenir i per a servir amament les estranyes formes, i el pensament per habitudinar-se a noves estructures sintàctiques, a concepcions lingüístiques diferents d'aquelles a què s'havia acarrerat, a possibilitats de matisació per a les quals no coneixia fins aleshores instrument.

Tenint només dos anys —en rigor un— per endavant, el professor de facultat espanyola es veurà, doncs, temptat a donar als alumnes una descripció completa de l'organisme de la llengua: la relativa maduresa que suposa en ells l'hi decidirà encara més. D'ací l'ús de gramàtiques del tipus de la de Curtius, la claredat i sòbria economia de les quals són pràcticament desvirtuades per l'organicitat mateixa de llur pla. L'alumne adquireix un concepte del joc, però no entra en el joc.

S'arribaria a un resultat més positiu, àdhuc dins aquesta ridícula brevetat de temps, iniciant des del primer dia l'alumne no tant segons l'ordre lògic de les categories gramaticals, com segons l'ordre de qui s'assaja a parlar i a entendre una llengua viva. Així per exemple, no cal esperar fins a l'estudi dels verbs en μ per a aprendre el verb $\epsilon\lambda\mu\lambda$, ni fer una separació rigorosa de la morfologia i la sintaxi.

Per altra banda, habitualment no resta temps o es negligeix, de fer, mitjançant exercicis adequats, l'aplicació activa de les regles apreses. No es somia que el grec sigui una llengua que calgui també saber escriure, com el mateix llatí.

Tot plegat contribueix a això, que l'alumne surt de la facultat pos-

seint, màxim, el grec en un estat passiu: a còpia de versions pot llegir-lo, pot àdhuc distingir i assaborir els diversos estils. Però una llengua sols és realment posseïda quan és en nosaltres en estat actiu; és a dir, quan a la lectura d'un autor no solament es copsa el matis d'expressió que ell ens ofereix, ans també es té consciència clara dels altres matisos entre els quals s'ha decidit. Que això és indispensable per a un bon traductor, o almenys per a qui aspiri a esdevenir recensionador de textos, és evident».¹⁴

II

De fet, Riba, malgrat que havia, ja, donat a conèixer alguna temptativa més o menys reeixida,¹⁵ féu la seva veritable entrada en el camp de les lletres catalanes a mitjan 1911. Una entrada triomfal, quasi de vell guerrier romà. En efecte: quan tot just feia el segon curs de carrera, publicà una versió de les *Bucòliques* de Virgili. La traducció era en vers: hi imitava el ritme de l'hexàmetre llatí, igualment com Maragall ho feia llavors mateix amb els *Himnes homèrics*.¹⁶ L'impacte que causà, especialment entre els joves poetes, fou important. Així, Josep M. de Sagarra afirma que, en escoltar un fragment del clàssic traduït per Riba, quedà «completament bocabadat, davant d'allò» que li semblà «una insospitada obra mestra», fins al punt que veia el seu amic «com un que camina sobre segur i que, a consciència, emprèn una determinada ruta».¹⁷ La premsa no trigà gaire a fer-se ressò de l'esdeveniment. Ramon Rucabado, per exemple, parlà de «la serenor augusta i l'encís puríssim de la llengua catalana» que respirava l'obra traduïda;¹⁸ J. M. López-Picó, del futur que

14. Carta de Carles Riba a Francesc Cambó, datada el 30-XII-1925. Aprofitem l'avinentsa per donar les gràcies a Carles-Jordi Guardiola per l'amabilitat amb què ens n'ha cedit una còpia.

15. Segons Delfí Dalmau, Riba, com a poeta, s'estrenà en els Jocs Florals organitzats pel V Congrés Internacional esperantista i celebrats a Barcelona el 8 de setembre del 1909 (cf. D. DALMAU, *Una altra mena d'amor* (Barcelona 1933), pàg. 87). JOAQUIM MOLAS, en *Notes sobre la prehistòria poètica de Carles Riba*, «Els Marges», I (1974), pàgs. 25-28, donà a conèixer els primers poemes publicats, que aparegueren a la revista «De tots colors», any III, núm. 143 (1910), pàg 616 i núm. 156 (1910), pàgs. 822-823.

16. Sobre els aspectes tècnics de l'adaptació de l'hexàmetre greco-llatí, cf. E. VALENTÍ, *L'adaptació catalana de l'hexàmetre en Maragall i en les traduccions de l'«Odissea» de Carles Riba*, dins *Els clàssics i la literatura catalana moderna* (Barcelona 1973), pàgs. 100-120. A propòsit del vers emprat per Riba, Valentí diu: «el seu hexàmetre és irreprotxable i d'una precisió escolàstica», «si per perfecte entenem un vers rigorós, aquest vers és perfecte».

17. J. M. DE SAGARRA, *Obres completes. Prosa* (Barcelona 1967), pàg. 1.067.

18. G. [R. RUCABADO], *Altres P.S.*, «Ciutat» (Terrassa), maig-juny 1911, pàs. 5.

augurava: «La traducción de Virgilio, que acaba de ofrecernos el joven poeta D. Carlos Riba Bracóns, es una prueba magnífica del fruto que tenemos derecho a esperar de las nuevas generaciones. / Qué revelación la de este poeta! Lejos de intentar deslumbrarnos con la precocidad brillante de la palabrería indecisa a que tantos poetillas nos tienen acostumbrados, aplica toda su intacta personalidad a una labor de traducción. Pero, ciertamente, traducir como él lo hace es crear. / Crear para el catalán nuevas ideologías y modalidades; abrir al lenguaje nuevos cauces; descubrir en sus entrañas nuevas dulzuras».¹⁹ Altrament, Rafael Marquina, des de les pàgines de «La Tribuna», deia: «Riba Bracons, que es un poeta cultísimo, ha traducido a Virgilio de tan prodigiosa manera, que maravilla. Nada se ha perdido del sabor del vino clásico al trasegarlo a este recio odre de la lengua catalana, fuerte y dulce y armoniosa».²⁰ I, finalment, Manuel de Montoliu afirmava: «En el movimiento clasicista que hace años se ha iniciado entre los jóvenes poetas y escritores catalanes, tienen una gran significación y están llamadas a ejercer una gran misión educativa las traducciones de los clásicos griegos y latinos. A las traducciones sueltas de odas de Horacio debidas a diferentes poetas catalanes, a la obra meritísima de los señores Segalà y Parpal, que con su Biblioteca de las traducciones de obras clásicas griegas y latinas tanto contribuyen a difundir el conocimiento de aquellas magnas literaturas, hay que añadir hoy la excelente traducción que el señor Riba y Bracons ha hecho de las diez Églogas de Virgilio en versos catalanes». I, acte seguit, feia un elogi de la tècnica mètrica utilitzada pel traductor.²¹ Una tècnica, però, que, des de la revista «Bibliofilia», discutí un dels grans filòlegs catalans del principi de segle: Ramon Miquel i Planas.²²

El mateix 1911, Riba obtingué dos premis als famosos Jocs Florals, de Girona, presidits per Eugeni d'Ors: guanyà, amb una *Ègloga*, la Flor Natural, i amb la traducció del poema LXII de Catul, el premi de don Bartomeu Bosch. En la primera composició, Títir, el personatge de les bucòliques virgilianes que amaga el mateix Riba, i la Musa Boscana dialoguen en ple somni d'aquell. La Musa no solament li revela que s'ha pro-

19. J. M. LÓPEZ-PICÓ, *C. Riba-Bracóns. — Les Bucòliques de Virgili*, «Cataluña», 12-VIII-1911.

20. FARFARELLO [R. MARQUINA], *Les Bucòliques de Virgili*, «La Tribuna», 13-XII-1911.

21. M. DE MONTOLIU, *Les Bucòliques de Virgili. Traducció de C. Riba Bracóns*, «La Vanguardia», 12-III-1912.

22. R. MIQUEL I PLANAS, «*Les Bucòliques de Virgili, en català*», «Bibliofilia», I (1911-1914), col. 110-111.

duït un canvi en el centre mateix de la poesia (abans, els poetes vivien al camp i el cantaven sempre en els seus versos; ara, s'han tornat ciutadans), sinó que li revela un fet transcendental per a la seva vida: «Eres poeta i no t'ho sabies». En despertar-se, davant la visió de «tot l'or de la posta» que «se fon en l'ègloga eterna», troba al seu costat l'amorosa Amarihis, que li ceneix les temples amb una corona, consagrant-lo, així, en el seu delitós mester. «Este poeta que acaba de salir de la adolescencia», deia M. de Montoliu, «y al que ya tuvimos ocasión de felicitar efusivamente con motivo de su traducción de las *Bucòliques* de Virgilio, viene a representar de la manera más completa el tesoro espiritual que aporta la nueva generación poética que sigue a la de Carner. Una afirmación más rotunda y al mismo tiempo más científicamente fundamentada de helenismo y latinismo, bebida directamente de sus mismas fuentes, es lo que caracteriza a esta nueva generación representada por el poeta Riba».²³

Tant en l'*Ègloga* com en el *Cant de Noces*, de Catul, Riba havia intentat novament l'hexàmetre, eixamplant, així, a d'altres ritmes la imitació de les formes clàssiques llatines. En efecte: si, el 1906, Costa i Llobera havia incorporat alguns dels metres de la lírica d'Horaci, ara, Riba, amb l'hexàmetre, s'atansava al vers de l'èpica. Per a Montoliu, la temptativa era satisfactòria: «Se han calificado, a la lijera en nuestro concepto, de vanos y hasta de modernistas los esfuerzos del poeta Riba en este sentido. Pero no se olvide que tales esfuerzos responden a una necesidad orgánica de nuestra lengua [...]. Los ensayos de métrica rítmica del señor Riba, si no pueden calificarse de definitivos, pueden calificarse de felices y bien orientados, y en sus composiciones de gusto clásico manan como de una fuente magna verdaderos *versos de oro* que revelan el fondo virgen y oculto del Ritmo de nuestra lengua...».²⁴

Mentrestant, a la universitat, s'enfrontava amb l'àrab, amb l'hebreu, amb el grec i amb el llatí. En un país que necessitava i demanava tota mena de traduccions, un tipus com Riba era el que tothom, justament, esperava. Per això no és gens estrany que, ja el 1912, hom parlés d'ell en uns termes semblants:

«Riba Bracons posee el supremo don de penetrar fácilmente en la secreta esencia filológica de las lenguas. Conoce, casi a la perfección, el alemán, el inglés, el francés, el italiano y el castellano y catalán

23. M. DE MONTOLIU, *Letras catalanas*. «Jocs Florals de Girona» (1911), «La Vanguardia», 5-VII-1912.

24. *Ibid.*

como es de suponer. El griego y sobre todo el latín no tienen secretos para él. Un muy amigo suyo, también poeta y hombre de estudio a un tiempo, J. Valeri [sic], nos dice que Riba Bracons está estudiando ahora con un divino frenesí el hebreo.

Un hombre, pues, que a su antojo puede saborear en su texto original lo más grande que se ha escrito en el mundo: "La Biblia", los poemas homéricos, Virgilio, Shakespeare, Goethe, Cervantes...

Y como señalamos en las primeras líneas de esta nota, Riba Bracons, es también "un sabio doblado de poeta": ha traducido las "Bucólicas", de Virgilio en versos hexámetros catalanes, siendo el primero en aplicar esta métrica entre nosotros —traducción sabrosa, colorida y perfumada que valió a su autor caluroso elogio de Xenius—. Y ahora está ultimando la traducción de las "Geórgicas" del mismo autor latino.²⁵

Així, el 1912, Riba era considerat bàsicament un llatínia: havia traduït les *Bucòliques* i tenia força avançada la traducció de la primera de les *Geòrgiques*: dels 514 versos que conté l'original, n'arribà a traduir 117, una part dels quals foren presentats als Jocs Florals de Barcelona, uns Jocs en els quals Lluís Segalà actuà de mantenidor i on les versions ribianes obtingueren un premi.

Al llarg dels anys 1912 i 1913, però, Riba traduí el *Càntic dels Càntics*, que no publicà fins al cap de cinc anys,²⁶ i, a més, es posà a traduir autors grecs: d'aquesta època són unes versions, en prosa, dels poemes de Safo i de les *Anacreòntiques*, que datà el 22 d'octubre de 1913. Aquestes traduccions restaren inèdites²⁷ i són, pel que sabem, les primeres provatures en un camp, el de la filologia grega, del qual arribà a ésser mestre indiscutible. «Classicisme i humanisme», deia, l'any 1913, J. M. López-Picó a l'article abans referit, «són també a casa nostra el crit d'ordre de les joventuts universitàries i post universitàries». I afegia:

«Comparat el moviment d'aquí amb els de França i Itàlia, per exemple, trobem una solució de continuïtat en la tradició sàvia. Així i tot, fórem injustos si no apreciéssim l'esforç de perseverància en les estudis clàssics dintre la nostra Facultat de Filosofia i Lletres d'ençà de la seva creació. Cal recordar-ho just en el moment en que comença a granar la llevor de la sembra universitària i són catalans els pensio-

25. *Correo de las letras & de las artes*. C. Riba Bracons, «La Publicidad», 9-X-1912.

26. *Càntic dels Càntics*. *Llibre de Rut* (Barcelona 1918, Publicacions de «La Revista», núm. 18).

27. Com escau a unes primeres temptatives; tanmateix, el seu autor volgué que en quedés constància, i actualment es conserven a l'Arxiu Riba.

nats a l'estranger per a estudis de grec i de llatí; i els fundadors i principals col·laboradors de la Biblioteca de autors clàssics grecs i llatins, i és català el primer traductor espanyol de tots els fragments coneguts de Menandre; i foren catalans els qui introduïren en les nostres càtedres la metodologia moderna en l'ensenyança del grec i del llatí.

Crec jo que és en el treball científic d'uns quants estudiosos on rau la veritable transcendència de les aportacions clàssiques.

La divulgació que alguns voldrien imposar desseguida, ha de venir preparada per una llarga formació racional. En les aules del doctor Segalà s'hi farà més bona tasca que en qualsevol Teatre de la Natura ensajant desfiguracions romàntiques de les tres unitats o en uns Jocs Florals menors recullint accésits per unes estrofes sàfiques escrites en la major ignorància del grec i del llatí. [...] L'avenç del doctor Segalà en la càtedra de grec s'especialitza en l'ensenyança de la literatura i dels dialectes.

En aquesta especialització s'han format els doctors Nicolau d'Olwer i Bosc Gimpera i els joves graduats Balcells i Riba Bracons, dels qui cal esperar la millor eficàcia en els treballs començats d'aportacions clàssiques».²⁸

Riba, que, en els seus inicis, vacillà, com a poeta, entre dues possibilitats oposades, la d'inspiració maragalliana de *La paraula a lloure* i la més noucentista de les primeres *Estances*, abandonà, l'any 13, just quan encetava la segona, el camp de les lletres llatines i, de manera correlativa, donà a conèixer les primeres traduccions de poetes grecs: «De les aptituds d'en Riba», deia encara López-Picó en l'article tantes vegades citat, «en deixen esperar bella maduresa les seves últimes traduccions de Píndar, publicades en la revista "Catalunya"».²⁹ En efecte: entre els mesos de març i d'agost de 1913, aparegueren, en la dita revista, la *Pítica* XII i les *Olímpiques* XII, XIV, IV i V, i, el més de novembre, la VI. Dos anys després, publicà de nou l'*Olímpica* XIV en un número extraordinari que, amb el títol *En honor de la llengua catalana*, dedicà «La Veu de Catalunya» del dia 1-I-1916 a la plenitud assolida, gràcies a l'activitat noucentista, per la nova cultura «nacional» catalana. El mateix any, en l'*Almanac de la poesia*, de la casa Altés, per a l'any 17, dedicat programàticament a les traduccions de poesia, donà una nova traducció pindàrica, la de l'*Olímpica* XI. I, finalment, en publicà una darrera a les pàgines de «La Revista», de 1917: l'*Olímpica* X.

28. J. M. LÓPEZ-PICÓ, *op. cit.*

29. *Ibid.*

III

Riba, pressionat per l'ambient del carrer i pels seus estudis, començà molt aviat la carrera de traductor i, més en concret, de traductor dels clàssics. De primer, en els anys 1911 i 1912, i com a conseqüència de les experiències classicitzants de Costa, de les ensenyances de don Clemente Cortejón, durant el batxillerat, i dels cursos que seguia a la universitat, traduí poetes llatins: Virgili i Catul. Després, quan el 1913, encetà a la Facultat els estudis de llengua grega, substituï els llatins pels grecs. I, per influència del seu mestre en poesia, Joan Maragall, traductor de la primera *Olimpica de Píndar* i dels *Himnes homèrics*, i del seu professor de grec, Lluís Segalà, traductor d'Homer, posà en versos catalans, a més d'una *Pítica*, set noves *Olimpiques*, i començà, el 1917, la traducció de l'*Odissea*, que publicà al cap de dos anys i que fou la seva primera obra important.

JOAQUIM MOLAS / JAUME MEDINA

TEXTOS

Reproduïm a continuació totes les traduccions que coneixem d'autors clàssics publicades per Riba des del 1911 fins a l'aparició, el 1919, de l'*Odissea*. Respectem amb tota fidelitat la lliçó del manuscrit o de la primera edició i donem, si n'hi ha, les variants, fins les de tipus ortogràfic, de les diverses fonts utilitzades. Només prescindim de les traduccions de Safo i de les *Anacredontiques*, per tractar-se d'un simple exercici escolar.

CANT DE NOCES DE CATUL

Edició: Consistori dels Jocs Florals de Girona: llibre que conté les composicions premiades en la festa de l'any 1911, novè de la seva fundació (Girona 1912), pàgs. 69-73.

Text: Consistori dels Jocs Florals.

Chor d' adolescents

Vésper se mostra, jovent, aixequuevos: Vésper ja ha presa
Son antorxa en l' Olympus al fi llongament esperada.

- Hora es ja d' aixecà 'ns, de jaquir les taules suntuoses;
 Ja la esposa vindrà, ja 's diràn els cants d' Hymenëus.
 5 Hymen, oh Hymenëus, Hymen, vina, oh Hymenëus.

Chor de donzelles

- Verges, veyeu aquell jovent? aixequenvos en contra,
 Car l' Estel de la Nit ja s' eleva sobre de l' Eta.
 No veyeu ab quina pressura el seyent ells jaqueixen?
 No 'l jaqueixen per res: cantaràn cançons de victòria.
 10 Hymen, oh Hymenëus, Hymen, vina, oh Hymenëus.

Chor d' adolescents

- No ha de sernos pas fàcil, amics, atényer la palma;
 Vêu com les verges retreuen tot baix les raons meditades.
 No mediten debades: preparen quelcom memorable.
 Què de mirífic? un sol objecte ocupa llurs penses.
 15 Nàltres tenim a una cosa la pensa y a una altre l' orella.
 Doncs serem vençuts a bon dret. La victòria vol cura.
 Ara al menys reculliu l' esperit pèl combat qui s' apresta;
 Ja comencen a dir, serà convenient de respondre.
 Hymen, oh Hymenëus, Hymen, vina, oh Hymenëus.

Chor de donzelles

- 20 Vésper, acàs se mou en el cel un astre més àvol?
 Tu qui una filla pots arrencar del besar de la mare,
 Del besar de la mare qui estreny debades la filla,
 Y donar a l' ardent jovencell la casta donella.
 Què més crudel farà l' enemic en la vila assaltada?
 25 Hymen, oh Hymenëus, Hymen, vina, oh Hymenëus.

Chor d' adolescents

Vésper, acàs un astre brilla en el cel més propici?
 Tu qui ab les teves flames segelles una esposalla
 Que prometé l' espòs, que avans prometeren els pares,
 Y ells no s' uneixen avans que les teves clarors apareguin.

- 30 Què més dolç donarien els deus que aquesta hora beneyta?
Hymen, oh Hymenëus, Hymen, vina, oh Hymenëus.

Chor de donzelles

Vésper ens ha robat, amigues, una companya.

-
Car a la teua vinguda la guardia sempre vigila.
35 Els robadors en la nit s' absconen, mes quan recomences
Vésper, ton curs ab el nom mudat, els sorprens desiàra.

Chor d' adolescents

-
A les donzelles els plau d' adreçarte fenyides complantes.
Mes que hi fa que 't maldiguin si elles tot baix te demanen?
40 Hymen, oh Hymenëus, Hymen, vina, oh Hymenëus.

Chor de donzelles

- Com la flô en el verger tancat floreix en misteri
Dels remats ignorada, tocada de rella ninguna,
L' aura la besa, l' aferma el sol, la nodreix la rosada;
Molts jovencells y moltes donzelles n' han cobejança;
45 Mes tantost se marceix arrencada d' onglada lleugera
Cap jovencell y cap donzella n' ha cobejança:
Tal la verge mentres es pura dels seus es amada.
Quan profanant son cos la casta flôr ha perduda.
Ni als jovencells es joconda ni a les donzelles es cara.
50 Hymen, oh Hymenëus, Hymen, vina, oh Hymenëus.

Chor d' adolescents

- Com la vinya qui creix isolada en inculta planura
No s' enlayra jamay, del raim jamay no s' exorna,
Mes corvada del propi pes al sol se decanta
Y bentost se toca ab l' arrel la branca més alta;
55 Cap vinyador y cap vadella no va a conrearla;
Mes si es juntada ab l' olm robust en feliç maridatge

- Molts vinyadors y molts vadells la conreen curosos:
 Tal la verge mentres es pura, envelleix infeconda;
 Mes si assoleix en el temps oportú unes noccs sortades
 60 Es més cara an el vir y an els pares menys enutjosa.
 Hymen, oh Hymenëus, Hymen, vina, oh Hymenëus.

- Tu no pugnís ab tal espós, oh tendre donzella.
 No es pas just de pugnar ab qui t' ha rebuda del pare,
 De ton pare y ta mare, als quals tu deus obediencia.
 65 La donzellesa no es tota teva; n' hi ha part de tos pares.
 Ne pertany un terç a ton pare y un terç a ta mare,
 Sols un terç n' es teu: no fassis als dos resistencia
 Qui sos drets juntament ab el dot trameteren al gendre.
 Hymen, oh Hymenëus, Hymen, vina, oh Hymenëus.

Títol: Cant de noccs (De Catul-lus).

Abans del v. 1: L.: Hymen o Hymenaeae.

DE LES GEÒRGIQUES DE VIRGILI

Manuscrits:

- A. Manuscrit de treball, ple de correccions, conservat a l'Arxiu Riba; consta de 7 fulls de $15,7 \times 21,5$, escrits en tinta negra, a una sola cara. Conté llib. I, vv. 1-117.
- B. Manuscrit presentat als Jocs Florals, de Barcelona, conservat a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, secció: Arxiu dels Jocs Florals, 1912, núm. 250; consta de 3 fulls de $18,5 \times 20,5$, escrits en tinta xinesa i curiosament cal·ligrafiats. Conté llib. I, vv. 1-43. A la part superior esquerra del primer full, en lletra de Riba, hi ha les paraules: «Opta premi de traducció». Sobre els versos 4 i 5, en llapis i amb un altre tipus de lletra, hi ha escrit: «*atque apibus quanta experientia parcis / Hinc canere incipiam*», i figura subratllada la paraula «ecònoma» (v. 4); la mateixa mà va escriure sobre el vers 9: «*populaque inventis Acheloia miscuit uvis*», i sobre el vers 35: «*bracia contrahit ardens*». Al primer full, també d'una altra mà, hi ha escrit en llapis blau: «1.º premi Mantenedors».

Edicions:

- J. *Jocs Florals de Barcelona*, Any LIV de llur restauració, MCMXII, pàgines 105-106. (Conté llib. I, vv. 1-43; amb correccions ortogràfiques, degudes a la gent del Consistori).

Reproduccions:

«Catalunya», núm. 240 (11-1912), 287.

«El Correo Catalán», 8-V-1912.

«La Veu de Catalunya», 6-V-1912.

«Il·lustració Catalana», X: 465 (1912), 216.

Text: vv. 1-42 B; vv. 43-117 A.

5 Ço qui fa les messes rioleres; sota quin signe
cal, Mecenas, que's llauri la terra y s'ajuntin les cepes
ab els olms; la cura dels bous, y com se captenen
els bestiaris; la experiència que vol l'econòma abella,
ço cantaré des d'ací.

10 Vosaltres, del món refulgentes
llums qui guieu per l'espai la carrera de l'any fugitiva,
Llber y alma Ceres, per vostre dò si la terra
ha mudat l'aglà de Chaonia en la fèrtil espiga
y ha colorat ab el suc dels raïms el vas d'Acheloüs;
y vosaltres, als camperols propicis, oh Faunes,
tots, oh Faunes, veniu juntament amb les Dryades verges:
canto vostres presents. Y tu, qui d'un cop de fitora
feres eixir totduna el corcè escumejant de la terra
vina, Neptú. Y habitant de les selves, per qui ab les fecundes
15 mates de Cea tres cents vadells tots blancs se pasturen;
y tu, jaquint el bosc paternal y les valls del Lyceum,
Pan, guardià d'ovelles, si encara t'es grat el Menalus,
vina, oh Tegeu, favorable. Y tu, creadora, oh Minerva
de l'olivera; y tu, nin qui inventares la rella corvada;
20 y tu, qui dus a les mans un xipré de raïl, oh Silvanus:
deus y deeses tots, qui gardeu ab amor la campanya,
y les plantes recentes nodriu que ningú ha sementades
y des del cel verseu als sembrats una pluja abundosa.

25 Y tu, Cèssar, del qual s'ignora quin dels concilis
t'acullirà dels deus: visitar les viles ja vulgues,
y curar de les terres, y que la vastíssima esfera
com autor de les messes y havent dels temps el mestratge
te reconegui, y ceneixi ton front de la murta materna;
ja com a deu de la mar inmensa tu vinguis, y honorin
30 sol ton podè els navegants, y't serveixi l'última Thule,
y per gendre Tethys te compri ab totes ses ones;
ja com astre novell als mesos lents tu t'ajuntis
llà ont se t'ovra un espai, entremitj d'Erigone y les Cheles

- 35 qui la segueixen: per tu ja el mateix Escorpí les ardentes
 serres contreu, y te deixa del cel més part de la justa.
 Sies qui sies —car mai dels Inferns per rey no t'esperin,
 ni de regnar tu jamay hauràs tan insana fretura
 anc que la Grecia lloi en sos cants les planes Elsies
 y Proserpina requesta seguir sa mare defugi—:
- 40 dona'm tu fàcil curs, y ajuda ma ardida escomesa;
 y pietós ab mi del pagès ignorant de la via
 vina, y en nostres vots acostúma't a oirte des d'ara.
 Quan al retorn de la primavera la neu en les blanques
 cimes se fon, y la gleba templada cedeix an el Zèfir,
- 45 ja aleshores el taure enfonzant l'arada comenci
 de gemegà, y la rella surti del solc esplendent
 el sementer finalment respondrà a l'avara fretura
 del pagès, si dues vegades el fret y la calda
 ha sentit; y els graners se rompràn del pes de les messes.
- 50 Ans però que ta rella fendeixi una ignota planura
 cura conèixe' els vents, y la varia natura de l'ayre
 y els conreus paternals, y els usatges de cada encontrada,
 y ço que porta cada terra y cad'una refusa.
 Aquí prosperen els blats, allà més feconda la vinya,
- 55 els fruyters y els herbatges verdejen enllà sens cultura.
 Tu no veus com el Tmolus tramet sos safrans odorífers,
 els Indians llur ivori, y els frèvolS Sabeus llurs encensos,
 com els Chàlybs desnús llur ferre, y el Pontus el baume
 de sos castors, y l'Epirus les eugues palmes d'Olympia?
- 60 Aquestes lleys y condicions eternalS la natura
 des del començ ha imposades a cada lloc, ja en el dia
 que Deucalió gità els palets en la terra deserta
 d'ont nasqueren els homes, dura niçaga. Coratge,
 doncs! si la terra es grassa, revòlguinla els taures fortívols
- 65 els fruyters y els herbatges verdejen enllà sens cultura;
 tu no veus com el Tmolus tramet sos safrans odorífers,
 els Indians llur ivori, y els frèvolS Sabeus llurs encensos,
 com els Chàlybs desnús llur ferre, y el Pontus el baume
 de sos castors, y l'Epirus les eugues palmes d'Olympia?
- 60 Aquestes lleys y condicions eternalS la natura
 des del començ ha imposades a cada lloc, ja en el dia
 que Deucalió gità els palets en la terra deserta
 d'ont nasqueren els homes, dura niçaga. Coratge,
 doncs! si la terra es grassa, revòlguinla els taures fortívols
- 65 ja des dels mesos primers de l'any, que's recoguin les glebes
 al soley madurant de l'istiu polverós exposades.

Mes si el terrè no sigués fecón, bastaria a l'eixida
de l'Arcturus lleugerament d'un solc amollarlo:
per que les herbes no ofeguin allí les messes rioleres
70 o ací l'exigua humitat no jaqueixi l'estèril arena.

Dona alternadament repòs a tos camps, que la terra
pugui en l'oci d'un any sa virtut rependre pristina,
o be sembra el froment daurat, quan ne sia vinguda
la saó, llà ont el fèril llegum de sonora tavella
75 hakis cullit: o el mince grà de la veça, o les fràgils
canyes del trist llubí, sorollantes en densa foresta.
Car el lli y les avenes dissipen el camp, y el dissipen
aiximateix els cascalls impregnats en l'oblit del Letèum
mes alternadament llur cultiu s'alleugera si l'àrid
80 sol no tem sadollar del fem nodridor, y espargeixes
demunt dels camps llargament empobrits les cendres inmondes.
Així ton camp reposa per mutació de productes
sense perdre entretant la gracia d'un sol que no llaures.

Desiara ha esset bò incendiar les terres estèrils
85 y consumí el dessecat rostoll en les flames cruixentes:
be perquè el sol no cobra secreta vigò y substanciosos
nodriments; be perquè l'acció del foc anorrea
tot viciós principi i aixuga una humor qui és inútil;
o perquè la caldó hi descobreix més camins, y dilata
90 els espiralls qui duen la sava a les herbes recentes;
o l'endureix encara, y n'apreta les venes overtes,
perque la pluja menuda, o la massa viva poixança
del soley no'l recremin ni'l fret penetrant del Boreas.
El qui tritura ab el rascle els terroços inerts, y els nivella
95 ab el canyís de vímet mellora el camp; y la blonda
Ceres del cim de l'Olympus el mira ab somriure propici,
com al qui gira l'arada y remou de travers en assidua
tasca els crestalls qui s'adressen demunt la fendida planura
y castiga la terra sovint y senyor li comanda.

100 Demaneu solsticis humits i hivernades serenes
oh camperols; la polsina hivernal fa els blats jocundíssims
fa jocunde el terrè: i de cap altra cultura no's vanta
la Mísia ni contempla més belles anyades el Gàrgar.

Que'n diré del qui avent espargit la sement no reposa
105 fins que romp dins del solc els gromolls de l'arena poc grassa
i totseguít 'y fa correr l'aigua en petites regueres.
I quan el sol abrusa la terra i les erbes 'y moren
vetaquí que del puig suau 'y porta les fresques
ones, qui fan un murmuri ronc al tombar per les llises

- 110 pedres, i ab llur abundor atemperen l'ersura a les messes?
I del qui per temor que'ls blats al granar no s'aterrin
ne dona de pastura la profusió encara en erba,
quan atengui totjust fins arràn del solc? I el qui l'aigua
del estany adormida amera dins l'àvida arena.
- 115 sobretot en els mesos incerts, quan el riu se desborda
i cobreix vastament la campanya de llot, i les amples
basses qui hi son overtes fermenten ab l'aigua estantiça?

Títol: Llibre primer A.

Abans del v. 1: L-[B] Quid faciat laetas segetes BJ.

- v. 2: los ceps J.
v. 4: la ecònoma A; l'econòmica J.
v. 5: refulgents J.
v. 6: cursa *cor.*: carrera A. del any J. fugitiva; A.
v. 8: espiga, A.
v. 9: such J. raims A; rahims J. vàs A. d'Achelôus; A.
v. 11: veníu J.
v. 12: colp A.
v. 13: exir J. corcê *amb la «r» ratllada B*; corcé' J. terra, A.
v. 14: vina A; vína J. Y, A fecondes A.
v. 15: lea J. blanchs J.
v. 16: bosch J. Lyceus, A.
v. 18: vína J. favorable, y *cor.*: favorable. Y A. Minerva, A.
v. 19: la olivera; A.
v. 20: xiprer J. rail, A. Silvanus, *cor.*: Silvanus: A.
v. 22: les novelles [*abans*: nodriu *ratllat*] plantes A. sementades, A.
v. 24: Cèsar J. de qui A; de qui *cor.*: del qual B. qual dels A; qual dels *cor.*: quin dels B.
v. 28: cenyexi J. murtra J.
v. 29: immensa J.
v. 30: podè'ls J. navegants J. servexi J.
v. 31: Thetys *cor.*: Tethys A. ab *alternativa*; per A.
v. 33: lla A. hont J. t'obra J. espay A. entremitx J.
v. 34: seguexen J. ja'l J.
v. 35: contrau A. dexta J.
v. 36: (car A. els Inferns A.
v. 37: si J. insana *alternativa*: orada A. fretura, A.
v. 38: anch J. lloï A; llohi J.

- v. 39: defugi):) A.
- v. 40: *dónem J.* curs *alternatives*: carrera/cos A; curs J. ajúda J.
- v. 41: vía J.
- v. 42: vína, J. acostuma't A; acostúmatJ.
- v. 43: al retorn de la primavera la neu en les blanques *alternativa*: retorna la primavera y la neu en les blanques A; Quan al retorn de la primavera (Primavera J) ... BJ.
- v. 49: graners se rompràn del *alternativa*: paners [un mot inintelligible] cruixaràn ab el A.
- v. 50: *encerclat*: fendeixi A.
- v. 57: Y [ratllada] els [cor.: Els] Indians A. y els molles Sabeus [ratllat, amb dues alternatives: els Sabeus indolents / y els frèvolos Sabeus] A.
- v. 59: Epirus [E sobreposada a lletra inintelligible] A. palmes d'Olympia? *alternativa*: triomfants en Olympia? A.
- v. 60: Aquestes *abans*: Qüestes ratllat A.
- v. 62: terra *alternativa*: esfera A.
- v. 64: taures fortívols *alternativa*: taurs vigorosos A.
- v. 65: recoguin les glebes *alternativa*: les glebes se coguin A.
- v. 68: d'un *alternativa*: ab A. amollarlo: *alternativa*: relexarlo (?) A.
- v. 71: camps *alternativa*: erms A.
- v. 75: veça *abans*: vessa ratllat A.
- v. 76: llubí [u sobreposada a lletra inintelligible] A.
- v. 78: en *alternativa*: de A.
- v. 79: s'alleugera [alternativa: es fàcil] si l'àrid *alternativa*: es lleuger si l'exhauste A.
- v. 80: Tem *abans*: Temps [consonants «ps» ratllades] A.
- v. 81: *emmarcat*: llargament A.
- v. 85: consumí [ans una «r» ratllada] A.
- v. 86: cobra *abans*: cobri A.
- v. 87: ab ratllat entre perquè i l'acció A. anorrea [encerclat = amb les alternatives ratllades: desaparegui/destrueixi] A.
- v. 88: aixuga *alternatives ratllades*: assequi/asseca A.
- v. 89: O *abans*: Be A. caldò [amb una «r» ratllada] A.
- v. 94: El qui tritura ab el rascle *abans*: No trevallà debades qui romp ratllat A. Subratllat: nivella A.
- v. 95: Subratllat: canyís A.
- v. 96: del cim *abans*: el mira ratllat A
- v. 97: *encerclat*: assidua A.
- v. 98: fendida *alternativa*: fesa A.
- v. 99: li *alternativa* la A.
- v. 100: Demaneu *alternativa*: Deprequeu A.
- v. 101: la polsina *alternativa ratllada*: ab la pols A. fa [interlineat] els blats

- abans*: els blats fa [fa *ratllat*] A. *jocundíssims* [«o» *sobreposada a «u»*] A.
- v. 102: *jocunde* [«o» i «e» *sobreposades respectivament a «u» i «a»*] A. *encerclat*: Terrê [amb una «r» *ratllada*] A.
- v. 103: *abans*: la Mísia ni [espai en blanc; *ratllats els mots següents*:] el Gàrgar mateix ses A.
- v. 105: *romp alternativa ratllada*: desfà A. *l'arena alternativa*: terra A.
- v. 107: *abrusa alternatives*: desseca/recrema A.
- v. 108: *que alternativa*: com A. *suaus alternativa*: sorrut?/inclinat A. *porta alternatives*: decanta/inici d'un mot il·legible *ratllat* A.
- v. 109: un murmuri ronc al tombar per les llises *alternativa*: al tombar pèl llis pedruscall un murmuri A.
- v. 110: *Pedres* [sota: fr. cailloux *subratllat*], i ab llur abundor [sota: cast. raudal] *alternativa*: Ronc i ab la llur abundancia A.
- v. 113: *encerclat*: atengui A. *amb un senyal d'atenció*: Y el qui l'aigua A. *l'aigua alternativa*: ab l'aigua i *ratllada*: cerca/porta/arrosa A.
- v. 114: Del estany adormida [*abans*: Dintre l'àvida arena les aigues *ratllat*; *alternatives*: De la llacuna/bassol] [espai en blanc; *sota la ratlla*: fait écouler *amb l'anotació*: amera i una «a» com a *alternativa «e»*] dins [*subratllat*] l'àvida arena, A.
- v. 115: *quan alternativa*: si A.
- v. 116: *la companya abans*: tota cosa *ratllat*; *alternativa*: campina A. *amples abans*: basses *ratllat* A.
- v. 117: *Basses qui hi son overtes abans*: Qui hi son overtes A. *overtes alternativa*: cavades A. *ab abans*: de *ratllat* A.

POEMES DE PÍNDAR

OLÍMPICA IV

Edició: «Catalunya», núm. 301 (9-VIII-1913), 387.

Text: «Catalunya».

*Per Psaumis de Camarina,
vencedor del carro de mules*

Sobirà menador
de la carrera infatigable
del llamp, O Zeus: les teves Hores
dónen llur tom al sò del cant
5 virolat de la lira i m'envien
a ser testimoni

- d'aquestes altíssimes lluites.
Quan els hostes reïxen, la noble
gent totseguit els penetra
10 l'alegría pel dolç anunci.
Oh fill de Cronos, senyor de l'Etna
ventejat qui amb tot el seu pes aclapara
el violent Tifó cent-testes,
acull aquest comos triomfol,
15 dò de les Gracies, lugor
qui il·lumina perdurablement
les fortes virtuts.
Mon cant avança sobre'l carro
de Psaumis, el qual coronat
20 amb l'olivera de Pisa
s'afanya per desvetllà el nom
de Camarina: un déu li sigui
favorable amb tots els seus altres
vots; car jo he de lloar-lo
25 per tant hàbil com és en criar
bells cavalls, i perquè s'adelita
d'hostatjà els estrangers, i en son ànima
pura és nodrit
dins l'amor de la Pau, salut de les ciutats.
30 No tenyiré amb mentida mes paraules:
la prova és cert vindicació dels homes.
Ella va alliberà el fill de Climene
de les ralleríes
de les dònesh de Lemnos.
35 Armat d'aram vencedô a la carrera,
digué a Hipsipila al rebre'n la corona:
«Mira si en soc de corredor:
les mans i el cor són igual.
Sovint a la gent jove
40 se'ls fa gris el cabell
àdhuc abans del temps
que ja ho comporta la vellesa.»

OLÍMPICA V

Edició: «Catalunya», núm. 301 (9-VIII-1913), 387.

Text: «Catalunya».

*Pel mateix Psaumis,
vencedor del carro de mules*

La dolça flor de les altes virtuts i de les corones
d'Olimpia, O filla de l'Oceà, vulgues-la
amb cor somrient
acceptar-la, dò del carro d'infatiga-
bles peus i de Psaumis.

5

El qual, magnificant, O Camarina, ta populosa
ciutat, honorava les sis dobles ares dels
déus en les solemnes
festes amb sacrificis de bous i lluites de
cinc dies pels premis

10

dels corcers i les mules i el cavall amb el frè sol.
A tu el vencedor ret la bella
gloria, i l'herold proclama
amb el del pare Acrón
el nom de la ciutat recent-bastida.

15

I retornat dels amables sojorns d'Enomau i Pèlops,
O Pallas patrona de les viles, ell canta per
ma veu ton boscatge
sagrat i el corrent de l'Oanis i la ma-
resma veïnada

20

i les santes canals que l'Hípparis la munió hi abeura;
i atapeeix ràpidament l'alta selva de
sòlides estades,
treient el poble dels ciutadans de dins l'an-
gunia a la llum clara.

25

Per fer-se un nom ún pugna amb treball i despeses en
una obra de perill coberta;
però si assoleix les honors
apareix ple de seny
als ulls mateixos dels conciutadans.

30

- Zeus Salvador qui ets dalt dels núvols, tu qui habites la coma
de Cronos, i l'ample fluir de l'Alfeu i la
santa cova Idea
hones tant, a tu jo vinc en súplica
35 sonant les flautes lidies;
- exorna, jo t'implor, aquesta vila amb força iħustres
barons; i tu, vencedor d'Olimpia, O Psaumis qui a-
mes tant els cavalls
de Poseïdó, que la vellura teva s'es-
40 coli serenament
- fins a la fi, amb tos fills al teu entorn. Si algú frueix
d'una sana benhaurança
i s'acontenta amb els seus béns
i hi afegeix un bon nom,
45 no cerqui pas esdevenir un déu.

OLÍMPICA VI

Edició: «Catalunya», núm. 368 (21-XI-1914), 743-744.

Text: «Catalunya».

*Per Agesia de Siracusa,
vencedor del carro de mules*

- Sobre columnes d'or
el porxe ben-murat de la demora
una vegada dret, farem
com en bastí un palau meravellós;
5 a l'obra començada
cal posar-li un frontó lluny-relluent.
- I si ell era vencedor d'Olimpia, i
sacerdot del profètic
altar de Zeus a Pisa, i fundador
10 d'una colonia de l'iħustre
Siracusa, quín himne
defugiria un tal baró
si s'encepega amb els amables cants
dels ciutadans desenvejados?
15 Sàpiga el fill de Sòstrat

que dins aqueix tapí
 té el peu benavirat. La reeixida
 sense perill no és de cap preu
 ni en terra ni dalt les conques naus;
 20 però són molts que se'n recorden
 si un s'afadiga per un' obra bella.

Agesia, se t'escau
 la lloança que li venia en llengua
 tant justament a Adrast, per l'adiví
 25 Amfiarau, fill d'Oicleu,
 llavors que la terra l'engolia
 ell i els seus cavalls llunts.
 Ja les set pires dels morts arrimades
 va dir a Tebas el Talaionida
 30 tals paraules com aquestes:
 «Enyoro l'ull de la meua host,
 ensems bon adiví
 que bo en lluitar de llança».

Això també és avinent de dir-ho
 35 del generós Siracusà
 que canto en aquest comos.
 Tot i no sent gaire disputador
 ni amic de fer la meua,
 pel magne serment que he jurat
 40 jo li'n daré testimoni palès:
 i les Muses de veu melodiosa
 prou que me'n seràn grates.

O Fintis. au, junyeix-me desseguida
 les vigoroses mules,
 45 menem dins una via clara
 el meu carro, que jo vull pervenir
 fins al mateix origen
 d'aquests herois. Elles més que no d'altres
 sabràn guiar-nos per aquest camí:
 50 que elles corones han rebut a Olímpia.
 Siguin-los doncs de bat a bat obertes
 les portes dels himnes: que avui
 cal i és el temps d'anar dret a Pitana,
 vora'l corrent de l'Eurotas.

- 55 La qual, d'amor unida
al Croni Poseidó, diu que infantà
una filla cabell de violetes.
Ella però dugué secreta al sí
la concepció virginal;
- 60 i en arribant el més assenyalat
encomanava a servents el nadó:
que sigués dut a l'heroi Elatida
que a Fesana era rei d'Arcadians,
i s'esqueia a habitar vora l'Alfeu:
- 65 perquè ell l'hi captindria.
Allí nodrida, d'ApoHó
gustà per vegada primera
la dolça Afrodita.
Més no enganyava pas Epitos
- 70 gaire temps, ni pus abscondia
la divina sement.
Sinó que tancant dins el cor
la inexpressable ira,
ell se'n partia amb pressa delerosa
- 75 dret a Pito, per consultar-ne el déu
d'aquella feixuga dissort.
I ella, amollant un dia
el cenyidor de púrpura
i el canteric d'argent,
- 80 sóta un racés ombrívol
deslliurava un infant de ment divina.
I el déu que té la cabellera d'or
posà al costat de la partera
la benèvola Ilitia i les Parques.
- 85 Aixís íam sortí de la sina
a la llum en amable infantament.
Ella el jaquí a terra, tota
sospirosa; però per volença
divina dos dragons ull-atzurats
- 90 el nodriren solícits
del suc immaculat de les abelles.
El rei, noresmenys, en tornar
rabent de la rocosa Pito,
demanava a tothom de la casa
- 95 pel nin que Evadna ha degut infantar.
«Perquè Febos —digué— li és pare.
Ell té de sê entre tots els homes

- assenyalat adiví; ni jamai
s'estingiria la seva niçaga».
- 100 Així parlà. Més ells juraven ferm
de no häver sentit ni vist
cosa del nadaló. El qual cinc dies
feia que era amagat a dins del jonc
i la bardïça densa:
- 105 i les violes li banyaven
el tendre còs amb el séu llengoteig
d'or i de púrpura. Perxò la mare
declarà que tot temps nomís
aquest nom d'ïam immortal.
- 110 Quan collí'l fruit madur
de la jocunda juvenesa
de corona d'or, se'n davalla
al mig de l'Alfeu i hi invoca
el potent Poseidó, genitor séu,
- 115 i el que porta l'arc d'or, patró de Delos
bastida pels déus, implorant
—que la nit ja era a plè aire—
damunt del séu cap una gloria
benefactora de les gents. Respòn
- 120 la paterna veu parladora
de veritat, i diu: «Aixeca't, fill,
i vés seguint ma veu fins a la terra
comuna a tots els homes».
- 125 I arribaren plegats a l'espadada
roca del noble Crònida.
Allí li òtorgava
el tresor doble d'adivinació:
llavors oiria
- 130 la veu d'engany ignoradora;
i aprés, quan Heracles, ardit
escometedor, venerable
brot dels Alcèides, vindria
per fundar-hi en honor del séu pare
la festa on els mortals s'amunioren
- 135 i el magne rite de les lluites,
encomanava-li llavors
d'establir un oracle al bell cim
de l'ara de Zeus. Des d'això
té tanta anomenada entre'ls HeHens

140 la gernació dels Iàmides,
i riquesa també se'ls afegia.

Els qui hönoren les virtuts
caminen a una via esplendorosa.
Són les obres que'ns fan la coneixença
145 de cadascú; però l'inquina
de l'enveja es sospèn al damunt
dels que un dia han estat davanter
en menar tot entorn la carrera
de dotze toms, als quals la veneranda
150 Gracia destiha üna gloriosa
gençor. Si és veritat, Agesia,
que'ls teus avis materns, habitants
al peu de les muntanyes de Cifena,
han ofert molts ingenus sacrificis
155 molt piadosament a Hermes,
nunci dels déus, que governa la sort
de la lluita i els premis, i hönora
l'Arcadia, terra de barons valents:
ell és, O fill de Sòstrat,
160 amb el Pare senyor, del tro roncer,
qui duia a compliment ton bon atzar.

Em sento damunt de la llengua
com una esmoladora aguda,
la qual a plér meu s'arrocega
165 cap a mi en un bell flum de murmuris.
La mare de la meva mare,
la ben florida Metopea,
era també Stimfàlida, i ella
infantà Tebas, domadora
170 de corcers, d'on jo bèc
l'aigua amorosa, jo que tixo
pels braus barons mon himne violat.

Excita ara els teus companys, Eneas,
que de primer celebrin
175 Hera Parthenia, i après
palesin si escapem a dreta causa

del vell afront de «porc beoci».
Perquè tu ets nunci fidel,
mitjancer de les Muses
180 de bella cabellera,
vas suau d'amarar-hi els cants sonors.

Digues que s'enrecordin
de Siracusa i d'Ortigia,
la qual regeix amb ceptre pur
185 Hieró, tant mesurat de pensaments,
tan devot de Deméter peu-vermella,
i de la festa de sa filla
que duen cavalls blancs,
i de la senyoria
190 de Zèus Etnià. Prou que les lires
harmonioses i els cants el coneixen.
Que mai el temps esmunyediç
no trasbalsi la seva benaurança.
Que ell aculli amb afable
195 contentament aquest triomf d'Agèsia,
el qual de l'una patria
avença cap a l'altra patria, els murs
jaquint de Stímfal, mare
de l'Arcadia, on pasturen bells ramats.

200 Ben bé que vénen dugues àncores
per aviar-les de la nau lleugera
quan fa una nit d'hivern.
Que un déu propici arrangi
magnífic el destí de tots dos pobles.

205 I tu, rei de la mar, espòs d'Amfitrite,
la de filosa d'or, tu dona a Agèsia
navegació dreturera, de penes
fòra; i vulgues també
la joiosa ufanar flor dels meus cants.

OLÍMPICA X

Edició: «La Revista», III: 31 (1917), 50-51.

Text: «La Revista».

*Per Agesídam
locri epizefiri, infant púgil*

- Assabenteu-me el fill d'Arquístrat
vencedor olímpic, a on de la ment
el tinc gravat. Perquè jo li devia
un cant dolç i me n'he oblidat.
5 O Musa, i també tu, filla de Zeus.
Veritat, aparteu-me,
dreta la mà, aquest repte
d'haver pecat contra un hoste amb mentides.
Perquè el temps a venir s'apilava
10 i ara solla mon deute pregón.
Amb tot, bé pot l'usura
esval el blasme punxós dels mortals.

- Ara, i com l'ona escoladissa
s'emportarà els palets arrodonats?
15 I com recompràrem amb un himne
la gràcia de l'amic?

- Perquè l'Equitat mena
la vila dels Locris Zefiris:
CaHíope els és grata
20 I Ares, armat de bronze. L'art guerrera
de Cícnos féu girar l'esquena un dia
a Heracles, fort de sobres. Vencedor
al pugilat en l'olímpica festa,
Agesídam avui
25 doni gràcies a Ilas,
com a Aquil·les, Patrocle.
L'home que fibla un cor nat en virtut,
el pot empènyer a una prodigiosa
glòria, ajudant la mà d'un déu.
30 Sense fatiga pocs triomfs hagueren,
que és per la vida llum més que cap bé.

- Ordres de Zeus m'empnyen a cantar
la contesa exceHida
que vora el monument antic de Pèlops
35 la força d'Heracles fundà,
després que occí el Poseidon
Ctèat irrepreensible,
que occí Eurit, quan volia exigir
la seva soldada a preu fet
40 al superb Augías, que tant
li recava. A l'aguait en un bosc
veínat de Cleones, Heracles
els abaté de camí; perquè un dia
ja li havien dissipat la host
45 Tirintia, apostats dins les coturnes
d'Elida, aquíxex Molions
arrogantíssims. I el rei dels Epens,
hoste galiador
abans de no gaire veié
50 l'opulenta ciutat paterna seva
sota del foc tenaç i els cops del ferre
aclofada en pregón
rial de ruína.
L'ira del més gallard
55 no hi ha manera de desfer-se'n.
I ell mateix, fòra seny, presentant-se-li
darrer de tots en la presa,
no defugí una mort espadada.
Aleshores el fill valent de Zeus
60 arreplegant a Pisa
la host sencera i tot el botí,
traça l'enclòs sagrat al Pare august.
en un espai ben nèt
l'Altis separa amb una tanca entorn,
65 i disposa la plana
circular per al lleure de l'àpat,
honorant el corrent de l'Alfeu
entre els dotze deus reis. I anomena
de Cronos la cama, que fins
70 aleshores, regnant-hi Enomaos
no tenia cap nom, i l'amerava
molta de neu. I en aquella
celebració primera assistien
les Parques de costat, i l'únic

- 75 que palesa la vera veritat,
 el temps. Ell fent via endavant,
 contava fidel com Heracles,
 repartides primícies,
 consagrava el botí de la guerra,
80 i com la festa quinquenal
 instituí amb l'Olimpiada
 primera i les victories hagudes.
 Qui doncs mereixé
 la recent corona
85 per ses mans, per sos peus, o son carro,
 qui amb honor se feia seva,
 aferrant-la amb treball,
 la gloria dels combats, que era el seu vot?
 A l'estadi exceHí, amb els peus
90 corrent la tensó en linia dreta,
 Eonos, fill de Licímnios,
 que havia vingut de Midea
 menant una host. En la lluita
 Equemos iHustrà Tegea.
95 I Dòriclos, habitant de Tirint,
 se n'emportà la reeixida
 del pugilat; amb els quatre cavalls
 Semos, de Mantinea, fill
 d'Aliròtios. Fràstor colpí
100 la rodella amb el dard. I Enikeus
 roda amb la mà i avia
 la pedra una llargaria
 enllà de tots els altres. I el colhotge
 esclata en un gran aldarull.
105 I en tant l'amorosa
 resplendor de la lluna ben carada
 iHuminà el vespre.
 I tot el tancat reñrunyía
 amb els convits alegres
110 i els càntics de triomf.
 Seguint aquests començaments primers.
 Ara doncs en un himne
 que porta nom d'una victòria estrenua,
 celebrarem el tro,
115 i el dard forjat al foc
 de Zeus que llença l'espetec,
 i el llamp roent, tan just

- a la seva potencia sobirana.
A la canya resposta
120 però la flonja música els versos
aquests, que passat tant de temps
nasqueren prop de Dirce,
de bona anomenada.
Però tal com l'infant molt enyorat
125 nat de muller al pare que camina
ja a l'interès de juvenesa,
l'ànima li escalfà amb més amor;
car no hi ha res tan oiós pel que mort
com que els béns d'un se'n vagin a parar
130 a un amo estrany sobrevingut.
Així és també que quan un home,
Agèsídam, havent fet coses belles,
arriba sense cant al sojorn d'Ades,
ha respirat per cert en vanitat,
135 i de tanta fadiga
no n'ha copsat sinó un goig ben curt.
Però el que és tu, la lira
de dolç parlar i la flauta suau,
escampen gràcia damunt teu.
140 Les Píerides, filles de Zeus,
crien vasta la fama.
I jo, que comparteixo
aquesta feina amb elles, abraçant
l'ihustre nació dels Locris,
145 he arrosat amb mel aquesta
ciutat de braus barons, i el fill amable
d'Arquèstrat he lloat, que he vist
com prevalia per la vigoria
de puny vora l'ara d'Olimpia,
150 en aquell temps que era bell d'esguardar,
i infós d'aquella primavera
que un dia fou qui, ajudant-hi
la dea Ciprina, apartà
de Ganímedes la mort imprudent.

OLÍMPICA XI

Edició: Almanac de la poesia 1917. Obsequi de l'impressor F. Altés Alabart als seus clients i amics (Barcelona), s. p.

Text: Almanac de la poesia.

Per Hagesídam

Locri Zefiri, vencedor del pugilat

- Com és pels homes de força profit
l'alè dels vents, i les aigües del cel,
plujanes filles del núvol,
si un amb afany reïx bé, se'n generen
- 5 els himnes emmelats,
començament de les enraonies
dels esdevenidors, i testimoni
fidel de les altes virtuts.
- Aquesta lloa, que no hi pot l'enveja,
10 és consagrada als vencedors d'Olimpia.
La meua llengua se complau de peixe'ls-la,
amb el diví ajut, que per ell l'home
floreix de fines cogitacions.
- Sàpigues ara, o fill
- 15 d'Arquèstrat, Hagesídam, per aquest
pugilat teu jo faré ressonar
un cant dolç, que ornament sia damunt
de ta corona de daurat oliu:
parant esment en la nissaga
- 20 dels Locris Zefiris.
- Allí fareu festí; jo us prometre
no d'arribar, o Muses,
a una munió esquerpa als hostes,
no assajadora de les coses belles;
- 25 mes aciençadíssima
i brava. Que mai ni la rossa
renard, ni els lleons bramuladors,
no mudaràn llur natural costum.

OLÍMPICA XII

Edició: «Catalunya», núm. 297 (12-VII-1913), 323.

Text: «Catalunya».

*Per Ergòteles d'Himera,
vencedor de la carrera llarga*

- Jo t'implor, filla de Zeus Liberador,
vetlla per Himera la lluny dominant, salvadora Fortuna!
Per tu es governen damunt de la mar les ràpides naus
i en terra ferma les batalles vehements
5 i les conteses de les assemblees.
Les esperances dels mortals són tempestejades
adés al cim adés al fons, sempre navegant
través de vans fantaseigs.
Cap dels terrenals ha rebut encara dels déus un senyal
10 fidel de les coses qui han d'esdevenir,
i el nostre seny és com eixorbat amb el més imminent.
Sovint als mortals els sobrevé el que no esperaven,
tot al revés de com els plauria;
i també veiem que els qui van a encontrar-se amb fatigoses
15 maltempsades bentost se'ls canvia
el mal en fonda benaurança.
Aixís, oh fill de Filanor,
tal com un gall qui combat dintre'l clòs tu veuríes
marcir-se ignorada la gloria
20 de tos peus vora la llar de ta naixença
si l'abrivada dels uns ciutadans contra'ls altres
mai no t'hagués privat de la paterna Cnosos.
I ara coronat a Olimpia
i dugues vegades a Pito i a l'Istme, oh Ergòteles,
25 altifiques els banys tebis de les Nimfes
en les terres qui ja et són familiars.

OLÍMPICA XIV

Edicions: «Catalunya», núm. 297 (12-V-1913), 323.

«La Veu de Catalunya», 1-I-1916 (conté algun error i algunes correccions poc significatives que, malgrat tot, donem a l'aparat de variants).

Text: «Catalunya».

*Per Asòpic d'Orcòmena,
infant vencedor de l'estadi*

- Captenedores del corrent del Cefís,
qui habiteu l'estatge dels formosos poltres,
O Gracies, reines mai prou cantades de la fèrtil
Orcòmena, patrones dels Minians d'antiga raça,
5 exoreu el meu vot: per vosaltres
ve als mortals tota cosa jocunda
i suau, i si cap home
té en dò la saviesa o la beutat o la bravura.
Ni els déus sense les gracies adorables
10 mai presideixen dances
ni convits: que elles són ordenadores
de tota obra en el cel, i segudes
al costat d'Apollon Piti qui duu l'arc d'or, honoren
la inestroncable gloria del Pare Olímpic.
15 O venerable Aglaia, amiga dels cants, i Eufràsina,
filles del més poixant dels déus,
oiu-me, i tu, Talía qui somrius als nostres cants,
gira els ulls a aquest comos
qui's mou lleugerament
20 per festejà una fortuna benèvola.
Car en mos cants de mode lidi
a lloà Asòpic jo he vingut, com sia
que per tu la ciutat dels Minians triomfa a Olimpia.
I ara, Eco, tu davalla als negres murs
25 estada de Persèfona,
duu el gloriós missatge al pare:
i en veient a Cleòdamos diga li
com a son fill vora les valls de Pisa
de bona anomenada,
30 li ha estat cenyida
amb la corona de les nobles lluites
la jovençana cabellera.

- v. 9. Gracies *LVC*.
- v. 13. que *LVC*.
- v. 16. ponent *LVC*.
- v. 19. que es *LVC*.
- v. 27. digues-li *LVC*.

PÍTICA XII

Edició: «Catalunya», núm. 283 (15-III-1913), 133.

Text: «Catalunya».

Per Midas d'Acragant, flautista

- O amiga de tota gençor,
la més bella de les ciutats mortals,
sojorn de Persèfona,
qui en les ribes de l'Acragant, fecunde
- 5 en remades, habites
l'inderrocable cim, O reina,
jo t'implor. Reb propicia
la corona que el noble
Midas porta de Pito
- 10 Per la benevolença
dels immortals i els homes!
Acull aiximateix el vencedor
de tots els Grecs en l'art que un dia PaHas
Atenea trobava
- 15 a l'imitar de les gosades
Gorgones la terrible
lamentació que ella oía escampar-se
dolorosament de llur boca,
per entremig les odioses
- 20 testes de les serpents entrecrinades,
el dia que Perseu occí
la terça de les tres germanes
per anar totseguit a dur la mort
als habitants de la marina Sèrif.
- 25 I havent entenebrit dels ulls
la raça divina de Forcos,
el fill de Dànae, que diuen
que el generà una pluja d'or,
amb la testa arrencada

- 30 de la Medusa de formoses galtes
tornà malestruc el festí
re Polidectes, i la servitut
i l'himeneu, que llargament sa mare
havia estat forçada
- 35 de comportar. Quan la verge Atenea
hagué tret de fatiga
l'heròe benamat, composà
la melodia de la flauta
qui fa tots els sons, i recorda
- 40 el plant lluny ressonant
i agut com la fulla d'un glavi,
qui sense fi s'arrocegava
de la gola d'Euríala enfòra.
Es l'invenió d'una idea,
- 45 però ella mateixa
va fer-ne dò als homes mortals,
havent-la nomenada
cant de les testes nombroses,
perque mogué gloriosament
- 50 als jocs on s'apleguen els pobles.
El canut per on passa
el sò, guarnit de mince aram,
és fet de les canyes
qui creixen prop de la ciutat
- 55 de les jocundes dances de les Gracies,
en el bosc sagrat del Cefis,
i elles són les fidels
reguladores dels dançaires.
Si alguna benhaurança hi ha entre els homes,
- 60 no apareix sense dura
fatiga. I talvegada
un déu la durà avui a compliment
—ningú esquivarà la volença
del fat—. Prò vindrà un dia de sorpresa,
- 65 que això donarà i allò no
tot al revés del que ens pensàvem.